

В.С. Сулима, завідувач кафедри травматології і ортопедії
ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

Я.В. Фищенко, к.мед.н.

Псевдоартроз великогомілкової кістки та інші ортопедичні прояви нейрофіброматозу I типу

Продовження. Початок на стор. 50.

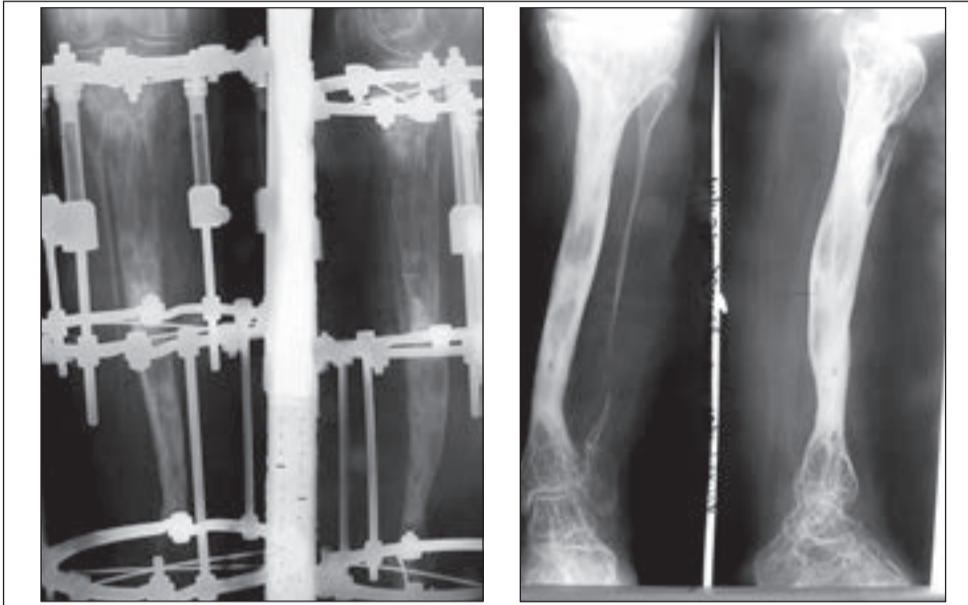

Рис. 11, 12. Відбиток із рентгенограми хворої Х.О.:
А – після резекції псевдоартрозу, остеотомії великогомілкової кістки та остеосинтезу в АЗФ; Б – консолидований псевдоартроз обох кісток гомілки

Рис. 13. Хвора Х.О. у процесі подовження кінцівки в апараті зовнішньої фіксації.
Дистракційний регенерат довжиною 12 см

Протягом двох років хвора користувалась індивідуально виготовленим ортезом і навантажувала кінцівку. Повторну резекцію атрофічного псевдоартрозу великогомілкової кістки виконано через два роки з відновленням кістково-мозкових каналів та заглибним зіставленням проксимального вужчого фрагмента в дистальному й повторною остеотомією у верхній третині для подовження вкороченого сегмента (рис. 11).

Через 16 місяців було виявлено консолидацію кісткових фрагментів. Етапне хірургічне лікування не дозволило досягти усунення вкорочення довжини кінцівки до 8 см. Апарат зовнішньої фіксації демонтовано (рис. 12). Хворій виготовлено індивідуальний ортез. Призначено поступове навантаження кінцівки в ортезі з опорою, що компенсує довжину кінцівки.

Кінцевий етап подовження кінцівки було розпочато через 4 роки на тлі структурного відновлення великогомілкової кістки (рис. 7, 13).

Незважаючи на те що досі проблема лікування хворих на нейрофіброматоз I і II типу залишається нерозв'язаною, є сподівання, що розвиток генетики в майбутньому та молекулярно-біологічні досягнення, спрямовані на усунення дефектів 17 та 22 хромосом (терапія гена), зможуть знайти ключ до розв'язання проблеми на молекулярно-генетичному рівні, а натхненна кропітка робота ортопедів допоможе усунути ортопедичні дефекти і сприятиме досягненню позитивного функціонального результату.

Література

1. Фищенко В.Я., Гук Ю.М., Улешенко Д.В. Особливості клініко-рентгенологічних проявів при нейрофіброматозі // Вісник ортопедії, травматології та протезування. – 2004. – № 1. – С. 5-8.
2. Ferner R.E. Neurofibromatosis 1 and neurofibromatosis 2: a twenty first century perspective. *Lancet Neurol.* 2007 Apr; 6(4): 340-51.
3. Gerber P.A., Antal A.S., Neumann N.J., Homey B., Matuschek C., Peiper M., Budach W., Bolke E. Neurofibromatosis. *Eur J Med Res.* 2009 Mar 17; 14(3): 102-5.
4. Lee D.Y., Cho T.J., Lee H.R., Lee K., Moon H.J., Park M.S. Disturbed osteoblastic differentiation of fibrous hamartoma cell from congenital pseudoarthrosis of the tibia associated with neurofibromatosis type I. *Clin Orthop Surg.* 2011; 3: 230-7.
5. McClatchey A.I. Neurofibromatosis. *Annu Rev Pathol.* 2007; 2: 191-216.
6. Ohnishi I., Sato W., Matsuyama J., Yajima H., Haga N., Kamegaya M. et al. Treatment of congenital pseudoarthrosis of the tibia: A multicenter study in Japan. *J Pediatr Orthop.* 2005; 25: 219-24.
7. Parsons C.M., Canter R.J., Khatri V.P. Surgical management of neurofibromatosis. *Surg Oncol Clin N Am.* 2009 Jan; 18(1): 175-96.
8. Rosasy M., Paley D., Herzenberg J.E. Congenital pseudoarthrosis of the tibia. In: Rozbruch S.R., Ilizarov S., editors. *Limb Lengthening and Reconstruction Surgery.* New York: Informa Healthcare; 2007, pp. 485-93.
9. Schindeler A., Little D.G. Recent insights into bone development, homeostasis, and repair in type 1 neurofibromatosis (NF1). *Bone.* 2008 Apr; 42(4): 616-22.
10. Shah H., Joseph B., Siddesh N.D. Congenital pseudoarthrosis of the tibia treated by intramedullary rodding and cortical bone grafting – A followup study at skeletal maturity. *J Pediatr Orthop.* 2011; 31: 79-88.
11. Williams V.C., Lucas J., Babcock M.A., Gutmann D.H., Korf B., Maria B.L. Neurofibromatosis type 1 revisited. *Pediatrics.* 2009 Jan; 123(1): 124-33.
12. Yohay K. Neurofibromatosis type 1 and associated malignancies. *Curr Neurol Neurosci Rep.* 2009 May; 9(3): 247-53.
13. Сулима В.С., Грицай М.П., Вовченко Г.Я. Спосіб лікування дефекту дистракційного кісткового регенерату // Патент на винахід № 2002032327, Україна, МПК7 А 61 В 17/56. – 09.10.02.

Ефективність застосування в лікуванні болю

Епидуральні ін'єкції стероїдів вважаються розповсюдженим варіантом лікування для багатьох форм поперекової болю та іррадіюючої болю в нижні кінцівки. Даний вид лікування вперше був застосований в 1952 г. і до сих пор залишається неотъемлемою частиною нехірургічного методу лікування радикуліти та болю в поперековому відділі хребта. Іноді для звільнення від болю достатньо проведення однієї епидуральної ін'єкції, однак досить часто медикаментозна терапія використовується в поєднанні з комплексною реабілітаційною програмою для досягнення оптимального результату.

Більшість лікарів погодяться, що ефективність дії ін'єкції, як правило, носить тимчасовий характер, забезпечуючи зняття болю в період від однієї тижня до одного року. В той же час епидуральна ін'єкція може бути дуже корисною для зняття гострої болю в поперековому відділі і/або іррадіюючої болю в нижні кінцівки. Важливо зауважити, що ін'єкція здатна забезпечити достатнє зняття болю, що дозволить пацієнту швидше приступити до реабілітації, зокрема до виконання фізичних вправ. Якщо ін'єкція застосовується вперше, то її ефективність може бути більш тривалою – від трьох місяців до одного року.

Слід зауважити, що епидуральні ін'єкції стероїдів проводяться не тільки в попереково-крестцовому відділі хребта, але й досить часто використовуються для зняття болю в шийному та грудному відділах.

Ефективність епидуральних ін'єкцій

Результати багатьох досліджень свідчать про те, що короткотривалі переваги епидуральної ін'єкції стероїдів. Що стосується даних про довготривалу ефективність епидуральних ін'єкцій стероїдів при поперекової болю, то питання продовжує залишатися предметом дискусій. Це ускладнюється відсутністю належних даних про ефективність епидуральних ін'єкцій стероїдів при поперекової болю.

Наприклад, багато досліджень не включають в себе обов'язкового використання рентгенологічного контролю (флюороскопа) самої ін'єкції, який дозволяє перевірити правильність введення препарату. Крім того, воно багатьох досліджень пацієнти не класифікуються в відповідності з діагнозом, що не дає можливості чітко прослідкувати ефективність методу лікування при різних патологіях хребта, які симптоматично проявляються болями в поперековому відділі. Зазначені методологічні недоліки, як правило, ускладнюють оцінку результатів лікування або роблять це практично неможливим.

Тем не менше в більшості досліджень вказується, що більш ніж у 50% пацієнтів застосування епидуральної ін'єкції стероїдів надає зняття болю ефект і дозволяє вирішити проблему. Крім того, дослідники підтверджують, що ефективність процедури в багатьох залежить від професіоналізму лікаря, виконуючого маніпуляції, а також від необхідності завжди використовувати рентгенологію для забезпечення точного розміщення игли.

Епидуральні ін'єкції стероїдів під рентгенологічним контролем дозволяють вводити препарат безпосередньо (або дуже близько) до джерела

генерування болю. В порівнянні з цим пероральні стероїди та знеболюючі препарати в низькій концентрації потрапляють до місця ураження і мають менш сфокусоване дію, що внаслідок може проявлятися розвитком побічних ефектів.

Оскільки в більшості випадків біль виникає внаслідок запалення, епидуральна ін'єкція може допомогти контролювати запальну реакцію в області ураження.

Як працює епидуральна ін'єкція

При епидуральній ін'єкції гормональний препарат потрапляє безпосередньо в епидуральне простір хребта. Частіше за все використовуються додаткові компоненти – місцеві анестетики.

Епидуральне простір містить епидуральний жир та дрібні кровоносні судини та оточує дуральний мішок. Дуральний мішок вміщує спинний мозок, нервові корешки та спинномозгову рідину.

Як правило, при введенні ін'єкції використовують розчин, що містить гормональний препарат (кортизон) з місцевим анестетиком (лідокаїном або бупівакаїном) і/або фізіологічний розчин.

1. Гормон, як правило, вводять в якості протизапального засобу. Запалення є загальною причиною більшість болей в поперековому відділі. Гормон зменшує запалення і, таким чином, допомагає зняти біль. Триамцінолон ацетонід, дексаметазон, метилпреднізолон ацетат, бетаметазон використовуються в якості основних стероїдів.

2. Лидокаїн є швидкодіючим місцевим анестетиком, який використовується для тимчасового зняття болю. Також може бути застосований бупівакаїн.

3. Фізіологічний розчин використовується для розведення місцевого анестетика або як «промивочний» агент для розведення речовин, що сприяють розвитку запалення.

Епидуральні ін'єкції часто використовуються для лікування корешкової болю, яка також називається ішиасом (це біль, який виходить з місця защемлення сидерального нерва в поперековому відділі, іррадіює по задній поверхні нижньої кінцівки або в стопу).

Медіатори запалення (наприклад, фосфоліпаза А2, арахідонова кислота та її похідні, фактор некрозу опухли-альфа, інтерлейкін-1 та простагландин Е2) та імунологічні посередники здатні генерувати біль і пов'язані з цим захворюваннями хребта, такі як грижа міжпоперекового диска або артрит фасеточних суглобів. Дані захворювання, а також багато інших викликають запалення,

ГУ «Інститут травматології і ортопедії НАМН України»

эпидуральных инъекций гормональных препаратов пояснично-крестцового отдела позвоночника

что, в свою очередь, может привести к значительному раздражению нервных корешков, их отеку и болезненности.

Гормоны подавляют воспалительные реакции, вызванные химическими и механическими источниками боли. Они также снижают способность иммунной системы реагировать на воспаление, связанное с повреждением нерва или ткани. Типичный иммунный ответ организма — это выработка лейкоцитов и химических веществ, чтобы защитить его от инфекций и посторонних веществ, таких как бактерии и вирусы. Ингибирование иммунного ответа с помощью эпидуральной стероидной инъекции способно уменьшить боль, связанную с развитием воспаления.

Показания к назначению эпидуральной инъекции поясничного отдела позвоночника

К основным показаниям можно отнести:

- протрузии межпозвоночных дисков;
- грыжу межпозвоночного диска;
- спондилоартроз;
- дегенеративный стеноз позвоночного канала;
- компрессионные переломы позвонков.

При указанных и многих других поражениях, вызывающих боль в поясничном отделе и/или в нижних конечностях (ишиас), эпидуральная инъекция стероидных препаратов может стать эффективным вариантом консервативного лечения.

Кто должен избегать процедуру эпидуральной инъекции стероидов

Несколько условий могут помешать пациенту в проведении процедуры:

- местные или системные инфекции;
- беременность (если используется рентгеноскопия);
- склонность к кровотечению — пациентам, страдающим гемофилией;

• в случае, если боль связана с онкологическими заболеваниями; при подозрении на развитие опухоли должна быть обязательно выполнена магнитно-резонансная томография или компьютерная томография.

Инъекции можно выполнять, но с осторожностью, для пациентов с другими потенциально проблемными состояниями, такими как:

- аллергия на вводимый раствор;
- заболевания, сопровождающиеся задержкой жидкости в организме;
- декомпенсированный сахарный диабет;

• применение высоких доз ацетилсалициловой кислоты или других антиагрегантных препаратов, поскольку они могут вызвать кровотечение во время процедуры. Данные препараты следует прекратить принимать на период выполнения инъекции.

Проведение процедуры эпидуральной инъекции

Процедура эпидуральной инъекции обычно занимает от 15 до 30 мин и проводится по стандартному протоколу.

• Пациент лежит на столе с небольшой подушкой под животом. Если это положение вызывает боль, пациенту может быть позволено сидеть или лежать на боку в слегка согнутом положении.

• Участок кожи в поясничной области обрабатывается антисептиком, а затем обезболивается местным анестетиком.

• Под рентгенологическим контролем игла вводится под кожу и направляется в эпидуральное пространство. Рентгенография обеспечивает точное введение иглы в необходимое место эпидурального пространства. Как показали результаты исследований, во многих (>30%) случаях при проведении эпидуральной инъекции без рентген-контроля результаты лечения оказались негативными.

• После того как игла была установлена в правильном положении, вводится контраст для подтверждения положения места иглы. Затем вводится раствор гормонального препарата и местного анестетика в эпидуральное пространство. Несмотря на то что этот раствор вводят медленно, большинство пациентов чувствуют некоторое давление и дискомфорт из-за объема используемого раствора (который при введении инъекции может составлять от 3 до 10 мл).

• После инъекции перед выпиской домой пациент 10–20 мин находится под контролем врача.

Во время процедуры для обеспечения комфорта пациента могут быть использованы седативные препараты. Тем не менее седативные средства редко необходимы, поскольку эпидуральные инъекции, как правило, не вызывают значительного дискомфорта. Если все же используется седативный препарат, необходимо соблюдать некоторые меры предосторожности, в том числе пациент не должен есть или пить в течение нескольких часов до процедуры. Перед проведением процедуры пациент должен быть проинструктирован врачом.

В месте введения иглы в течение нескольких часов после процедуры может сохраняться болезненность. В этом случае место манипуляций может быть обработано с применением льда в течение от 10 до 15 мин один или два раза в час. Кроме того, пациентам рекомендуется, как правило, соблюдать режим покоя и отдыха в течение оставшейся части дня после проведения процедуры. Обычно привычная деятельность возобновляется на следующий день. Временная болезненность может сохраняться в течение нескольких дней после инъекции из-за давления жидкости, задержавшейся в зоне проведения процедуры или из-за локальной реакции на лекарственные средства.

Пациент должен также посоветоваться с врачом по поводу того, можно ли принимать обезболивающие (или некоторые другие лекарства) в день выполнения инъекции.

Количество и частота проведения эпидуральных инъекций гормональных препаратов

Исследования, в которых бы указывалось оптимальное количество процедур и разъяснялось, как часто их следует проводить, в настоящее время отсутствуют. В целом большинство врачей считают, что следует выполнять до трех эпидуральных инъекций в год, что в среднем приравнивается к количеству инъекций кортизона, вводимых пациентам, страдающим артритом (плечевого или коленного сустава). Используются различные стратегии — некоторые врачи проводят манипуляции с инъекциями равномерно в течение года; другие придерживаются иного подхода, вводя 2 или 3 эпидуральных инъекции раствора гормональных препаратов в период обострения с 2–4-недельными интервалами.

Если после проведения инъекции пациент не испытывает облегчение от боли, дальнейшее введение инъекции бесполезно и, соответственно, следует подобрать другой метод лечения.

Я.В. Фищенко

Эффективность эпидуральных гормональных инъекций в лечении боли

Несмотря на то что обезболивающее действие указанной инъекции, как правило, носит временный характер (продолжительностью от одной недели до года), эпидуральные инъекции стероидов являются достаточно популярным и эффективным методом лечения для многих пациентов, испытывающих боль в поясничном отделе.

• Процедуру проводят под рентгенологическим контролем и подтверждают правильную установку иглы посредством использования контраста, благодаря этому более 90% пациентов избавляются от боли.

• Обезболивающий эффект наблюдается при использовании данного метода в лечении первичного корешкового болевого синдрома в нижней конечности, и не менее хорошие результаты дает проведение эпидуральной инъекции при лечении поясничной боли.

• Обезболивание и контроль, вызванные инъекциями, способны улучшить психическое здоровье и качество жизни пациента, свести к минимуму необходимость использования обезболивающих препаратов и отложить на время хирургическое вмешательство или даже избежать его.

Успешность данного метода может варьироваться в зависимости от состояния пациента, что напрямую взаимосвязано со степенью проявления радикулярного болевого синдрома:

• Недавние исследования показали, что назначение эпидуральных инъекций гормональных препаратов в область поясничного отдела позвоночника эффективно в лечении радикулита у пациентов с грыжами данного отдела. При этом более 85% пациентов испытывали облегчение боли (в отличие от 18% больных в группе, где им проводились инъекции физиологического раствора в виде плацебо).

• Аналогичным образом было проведено исследование в группе пациентов с диагнозом «стеноз позвоночного канала поясничного отдела», у которых проявлялась ишиалгия. В результате лечения у 75% пациентов, получивших инъекции, наблюдалось более чем 50% уменьшение боли, при этом эффект лечения сохранялся в течение 1 года после выполнения инъекций.

Тем не менее на сегодняшний день сохраняется некоторое недоверие по поводу эффективности инъекций и уместности их проведения для большинства пациентов. Как отмечалось ранее, большая часть противоречий вызвана исследованиями, в которых анализируются результаты применения инъекций, где отсутствовал рентгеноскопический контроль, соответственно, обеспечение точного введения раствора гормонального препарата на уровне патологии оставалось сомнительным. Стало быть, введение инъекции в зону поражения не контролировалось, из-за чего в итоге могли быть получены плохие результаты лечения.

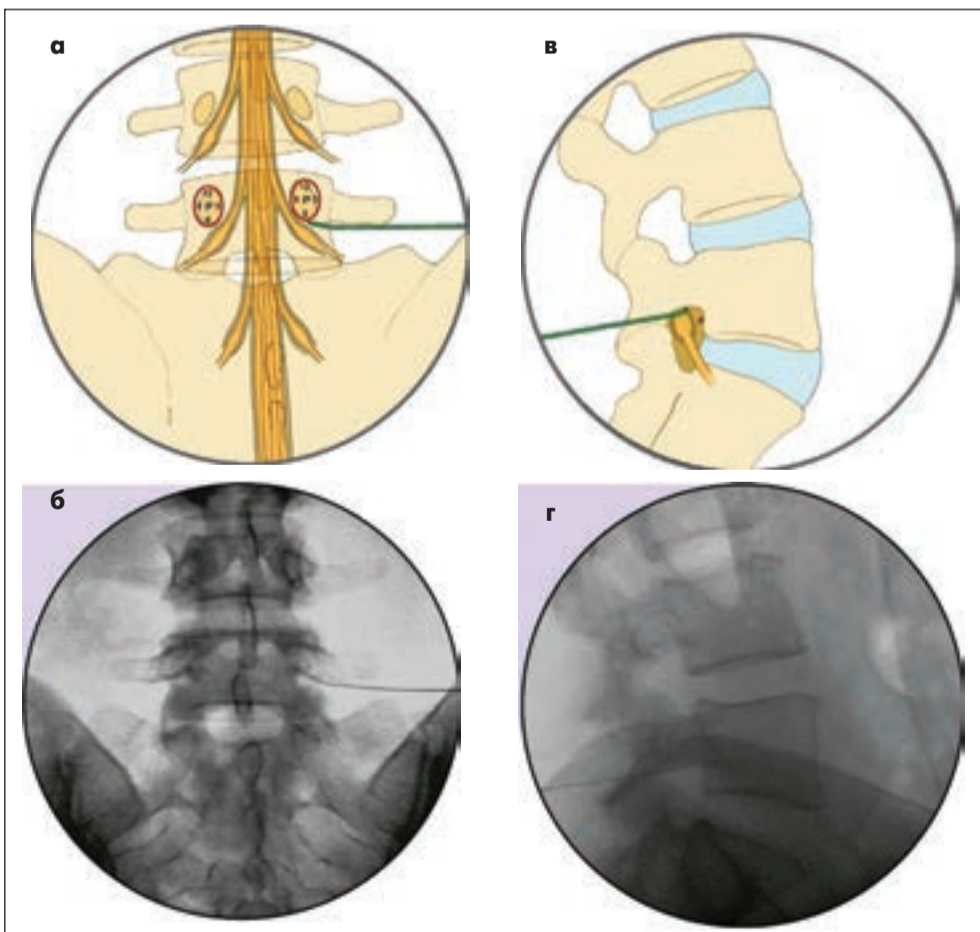

Рис. Схематическое изображение (а, в) и рентгенологический контроль (б, г) положения иглы при выполнении эпидуральной инъекции гормонального препарата